

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvakomitean välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)
1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?

-

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

-

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)
2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?

-

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

-

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)
3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?

-

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

-

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja velvoitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa

sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

-

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)
4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

-

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)
5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

-

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

-

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

-

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15)
6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

-

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

-

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

-

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)
7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämiseksi? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

Kohtuuhintaisten vuokra- ja asumisoikeustalojen omistajat - KOVA ry pitää tärkeänä, että yleistä asumistukea uudistettaessa arvioidaan ehdotusten vaikutukset muiden etuuksien käyttöön.

KOVA selvitti vuonna 2019 ja 2021 omien jäsenyhteisöjensä asukkaiden tulotasoja. Selvityksen mukaan kohtuuhintaisissa valtion tukemissa ARA-asunnoissa asuvista puolet saa jotakin asumistukea, yleensä yleistä asumistukea. Lisäksi 15 prosenttia vuokra-asukkaista saa toimeentulotukea. Asumistukien merkitys pienituloisten asumisen turvaamisessa on siis merkittävä.

KOVA katsoo, että yleisen asumistuen tulee edelleen tukea köyhyyden ja asunnottomuuden vähentämistä. KOVA kuitenkin huomauttaa, ettei yleinen asumistuki ratkaise varsinaista ongelmaa, joka on kohtuuhintaisten asuntojen liian vähäinen määrä. Tähän tarvitaan myös tuotantotukijärjestelmää, jolla voidaan toteuttaa valtion tukemaa, kohtuuhintaista asuntotuotantoa. Omakustannusperusteisten, kohtuuhintaisten vuokra- ja asumisoikeusasuntojen määrän lisääminen on pidemmällä aikavälillä ainoa kestävä ratkaisu asumistukimenojen hillitsemiselle. Asuntorakentamisen tuet vaikuttavat valtion rajoitusten vuoksi pitkäjänteisesti, toisin kuin asumistuet, jotka ovat kysyntätukia.

KOVA pitää tärkeänä, että yleisen asumistuen kohdistumista arvioitaessa huomioidaan, että tuen luonne matalapalkkatukena ei ole riippuvainen ainoastaan asumistuen ehdoista. Yleisen asumistuen tarpeeseen vaikuttavat asumisen hinta, työllisyyden ja palkkojen kehitys sekä perusturvan riittävyys. KOVA huomauttaa, että jos yleisen asumistuen roolia halutaan pienentää ja sen tarvetta vähentää pitkällä aikavälillä, vaaditaan siis toimia myös muilla politiikkalohkoilla. Asumisen hintaan ja kohtuuhintaisten asuntojen saatavuuteen voidaan vaikuttaa lisäämällä valtion tukemaa asuntotuotantoa nykyisestä.

KOVA katsoo, että yleisen asumistuen suojaosan poistaminen rajaisi tukea saavien joukkoa, mutta samalla se heikentäisi työnteon kannustavuutta. KOVA pitää kannatettavana ansiotulovähennyksen vaikutusten selvittämistä. Myös ansiotulovähennyksen mahdollisuus eläkkeensaajan asumistuessa tulisi selvittää. Lisäksi KOVA katsoo, että yleisen asumistuen ja työstä saatavien tulojen yhteensovittamista tulisi kehittää niin, että tulojen kasvaessa tuki vähenisi asteittain.

KOVA pitää hyvänä, että selvitetään varallisuusharkinnan poistamisen vaikutukset yleisessä asumistuessa. KOVA kuitenkin huomauttaa, ettei varallisuusharkinnan palauttamisella todennäköisesti saataisi kovin suuria säästöjä. Yleisen asumistukijärjestelmän oikeudenmukaisuuden kannalta voi kuitenkin olla perusteltua harkita sen palauttamista.

KOVA katsoo, että asumistukimenoista voisi myös asumispalveluissa asuvien osalta saada säästöjä, jos puututaan niihin tilanteisiin, joissa asumispalveluista peritään kohtuuttoman korkeita vuokria. Asukkaalla ei yleensä ole mahdollisuutta vaihtaa halvempaan asumismuotoon. Ainoa tapa varmistaa, että asumismenot asumispalveluissa pysyvät kohtuullisina, on rakennuttaa valtion tukemia ARA-palveluasuntoja, joiden vuokranmäärityksessä noudatetaan omakustannusperiaatetta, joka perustuu todellisiin kustannuksiin.

KOVA kannattaa yleisen asumistuen ja toimeentulotuen päällekkäisyyksien ja järjestelmien erojen tarkastelua osana selvitystä. KOVA pitää tärkeänä, että yleisen asumistuen enimmäisasumismenojen korotuksen vaikutus toimeentulotuen saajien määrään selvitetään. Asumistuen yhtenä etuna on, että sitä voidaan alueellisesti kohdistaa sinne, missä sille on erityisesti tarvetta. On kannatettavaa arvioida alueittain, miten korotuksilla voitaisiin tehokkaimmin vaikuttaa köyhyyden ja toimeentulotuen tarpeen vähentämiseen. KOVA pitää tärkeänä, että nykyinen yleisen asumistuen kuntaluokitus uudistetaan, koska voimassa oleva kuntaluokittelu ei vastaa nykypäivän asuntomarkkinatilannetta. Kuntaluokituksessa voisi esimerkiksi olla perusteltua perustaa uusi kuntaryhmä nykyisen 3. ja 4. kuntaryhmän väliin ja jaotella kunnat uudelleen näiden uusien kuntaluokkien 3-5 kesken.

KOVA katsoo, että erityisesti kasvukeskusten ulkopuolella Kelan määrittämä enimmäisvuokra aiheuttaa haasteita asukkaille. ARA-asuntokannassa on paljon suuria asuntoja, joille ei ole riittävää kysyntää. Tämä johtaa siihen, että esimerkiksi yksinasuville tarjotaan myös yksiöitä suurempia asuntoja, jos yksiöitä ei ole vapaana. Asukasta saatetaan kuitenkin yleisen asumistuen ja toimeentulotuen saamiseksi ohjeistaa muuttamaan pois, koska asumiskustannusten ja asunnon katsotaan olevan yksinasujalle liian suuret. ARA-uudiskohteelle määriteltävä omakustannusvuokra taas ylittää yksiöidenkin kohdalla asumistuessa hyväksyttävät enimmäisasumismenot, ja asukasta ohjeistetaan tässäkin tapauksessa halvempaan asuntoon. Tämä ei ole tarkoituksenmukainen lopputulos, vaan tällaiset asiat tulisi huomioida yleisen asumistuen myöntämisessä.

KOVA korostaa, että uudistettaessa yleisen asumistuen kohdentamista alueittain tulee varmistaa, ettei samalla luoda uusia kannustinloukkuja. Yhtenä keinona asumistukimenojen pienentämiseksi on esitetty esimerkiksi kuntaryhmien työssäkäyntialueiden mukaisiin rajauksiin siirtymistä. KOVA huomauttaa, että tällaiset ehdotukset leikkaisivat kuitenkin tuen saajien toimeentuloa merkittävästi ja lisääisivät siten toimeentulotuen tarvetta. Lisäksi ne voisivat luoda uusia kannustinloukkuja. Jos yleisen asumistuen kohdentamisella pyrittäisiin esimerkiksi ohjaamaan ihmisiä valitsemaan asumisen halvemmilla asuinalueilla, se voi tarkoittaa samalla siirtymistä alueelle, jossa on huonommat julkiset liikenne yhteydet tai esimerkiksi päivähoiton palvelut. Tämä voi heikentää pienituloisten ihmisten työllistymismahdollisuuksia. KOVA pitää tärkeänä, että yleisen asumistuen uudistamista suunniteltaessa arvioidaan myös eri muutosten vaikutukset alueelliseen segregatioon.

Osana selvitystä arvioidaan opiskelijoita asumistuen saajina. KOVA huomauttaa, ettei opiskelijoiden siirtäminen pois yleisen asumistuen piiristä poistaisi tarvetta tukea opiskelijoiden asumista jollain muulla tavalla. KOVA katsoo, että opiskelijoiden asumisen tukemisessa tärkeä rooli on kohtuuhintaisilla opiskelija-asunnoilla. KOVA pitää tärkeänä, että opiskelija-asuntojen saatavuus varmistetaan rakennuttamalla riittävästi opiskelija-asuntoja.

KOVA pitää myös tärkeänä, että selvitetään vuoroasuvien lasten molempien vanhempien mahdollisuus saada yleistä asumistukea. Vuoroasuvien lasten molempien vanhempien tulisi tarvitessaan voida saada yleistä asumistukea, joka huomioi lapsen osana ruokakuntaa.

KOVA pitää tärkeänä, että sosiaaliturvan uudistamisessa ja erityisesti asumisen tukia koskevissa uudistuksissa etusijalle laitetaan asumisen turvaaminen. Tämä on tärkeää, jotta voidaan ennaltaehkäistä asunnottomuudesta yksilölle ja yhteiskunnalle aiheutuvia haittoja.

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulotukitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)

8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämisessä?

KOVA kannattaa tavoitetta kohtuuhintaisen asumisen lisäämisestä. Kohtuuhintaisen asumisen lisääminen vaatii aktiivista asuntopolitiikkaa. Kohtuuhintaista asuntotuotantoa voidaan edistää kuntien riittävällä tonttivarannolla ja esimerkiksi MAL-sopimuksilla. Toimijoiden kannalta tärkeää on myös asuntopolitiikan pitkäjänteisyys.

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

KOVA katsoo, että pitkäaikaisen toimeentulotuen tarpeen vähentämisessä asuntopolitiikalla on tärkeä rooli. Noin puolet toimeentulotuesta menee asumisen kustannuksiin, joten yleisen asumistuen uudistamisen lisäksi tarvitaan kohtuuhintaista asumista.

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)

9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seuranta- ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

-

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessa A) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä? B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä? C) vastuuyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

-

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämisessä?

-

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)

10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

-

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)

11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämisessä?

-

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden alaluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja

sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

-

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittääA) etuuksien ehtojen osalta?B) toimeenpanon osalta?

-

13. Ehdotusten priorisointi13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

KOVA pitää tärkeimpänä komitean ehdotusta asumistukien uudistamiseen tarvittavasta kokonaisuudistuksesta. KOVA katsoo, että uudistuksissa tulee arvioida huolellisesti niiden vaikutukset paitsi tuensaajiin, myös asuntomarkkinoihin.

KOVA katsoo, että toimeentulotuen roolia säännönmukaisesti perusturvaa täydentävänä tuen muotona tulisi pyrkiä kaventamaan. KOVA pitää tärkeänä, että valtion tukemaa asuntotuotantoa lisätään, jotta voidaan ratkaista kohtuuhintaisen asumisen saatavuusongelmat.

Lisäksi KOVA pitää tärkeänä myös etuuksien ja palvelujen yhteensovittamisen kehittämistä. Yhteensovittaminen on tärkeää, jotta sosiaaliturvajärjestelmä voi toimia parhaalla mahdollisella tavalla.

14. Julkisen talouden kestävyys14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyyspitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?

-

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä alaluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?

KOVA pitää tärkeänä yleisen asumistuen kehittämistä ehdotetun selvityksen perusteella.

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

KOVA katsoo, että yleisen asumistuen kehittämisessä tulee arvioida huolellisesti uudistusten vaikutukset paitsi tuensaajiin, myös asuntomarkkinoihin. KOVA huomauttaa, että jos asumistukimenoista aiotaan hakea säästöjä, tulee samalla varmistaa, että tarjolla on aiempaa enemmän valtion tukemaa kohtuuhintaista asuntokantaa.

KOVA haluaa kiinnittää huomiota siihen, että myös kasvukeskusten ulkopuolella tarvitaan kohtuuhintaisia asuntoja. Asuntokanta vaatii korjaamista, jotta se vastaa kysyntään esimerkiksi

asuntojen koon ja esteettömyyden osalta. KOVA pitää tärkeänä, että ARA-asuntojen peruskorjaamista ja uudisrakentamista tuetaan myös kasvukeskusten ulkopuolella. Lisäksi KOVA viittaa edellä lausunnon kohdassa 7.1. esitettyihin huomioihin Kelan määrittelemän enimmäisvuokran vaikutuksista.

Lisäksi tulee arvioida uudistusten vaikutukset toimeentulotuen tarpeeseen. KOVA viittaa myös edellä lausunnon kohdassa 7.1. esitettyihin kannanottoihin asumistuen kehittämisestä. KOVA haluaa nostaa myös esiin eduskunnan hyväksymässä asuntopoliittisessa kehittämissuunnitelmassa vuosille 2021-2028 määritellyt tavoitteet ja toimet niiden saavuttamiseksi. Yhtenä keinona kehittämissuunnitelmassa on mainittu valtion tukeman asuntotuotannon lisääminen.

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

Lisätietoja: Lakimies Vilma Pihlaja, puh. 050 472 9430, vilma.pihlaja@kovary.fi

Parkkonen Jouni
Kohtuuhintaisten vuokra- ja asumisoikeustalojen omistajat - KOVA ry